

מה הוא גיליון מידע על סיכונים תעסוקתיים?

גיליון מידע זה הוא אחד מתוך סידרה של גיליונות מידע בינלאומיים המתייחסים לסיכונים תעסוקתיים במקצועות שונים. הוא מיועד לכל אלה הקשורים מקצועית בשמירת הבטיחות והבריאות בעבודה: רופאים ואחיות תעסוקתיים, גיהותנים, ממוני בטיחות וקציני בטיחות, מפקחי עבודה, נציגי עובדים, ועובדים מיומנים אחרים.

גיליון מידע זה מפרט, בסדר תקני מוגדר, את הסיכונים השונים אשר חצרן עלול להיות חשוף אליהם במהלך עבודתו הרגילה. גיליון מידע זה אינו מיועד לספק עצות אלא מהווה מקור מידע בלבד. הידע אודות הגורמים לפגיעות ולמחלות תעסוקתיות מאפשר לתכנן וליישם אמצעי מגן מתאימים כנגד סיכונים אלה.

גיליון מידע זה מכיל ארבעה עמודים:

בעמוד הראשון מצוי מידע על הסיכונים המשמעותיים ביותר לגבי עבודתו של חצרן.

העמודים 2 ו-3 מכילים מידע מפורט ושיטתי יותר בנוגע לסוגים השונים של הסיכונים, ולעיתים יחד עם הצעות לגבי אופן מניעתם (הם מסומנים כ-1 וכו' וההסבר להם ניתן בסוף עמוד 3).

עמוד 4 מיועד עבור מידע ספציפי, שהוא בעל ערך במיוחד עבור מומחים בתחום הבטיחות והגיהות, והוא כולל את תיאור המקצוע, פירוט המטלות של העובד, הערות, מראי-מקום, וכדומה.

מי הוא חצרן?

עובד המבצע עבודות תחזוקה/טיפול שוטף בחצרים של מפעלים תעשייתיים, מסחריים או ציבוריים (ולעיתים גם פרטיים) תוך שילוב של אחת או יותר של פעילויות שונות כגון: כיסוח דשא; גיזום ויישור צמחייה; גירוף עלים וסילוקם; איסוף פסולת; שיפוץ גדרות, שבילים, שערים, מבני עזר וכו'; תחזוקת קרקע; וכו'. יכול לבצע פעילויות תחזוקת-בית שונות, כמו צביעה, שרברבות, תיקוני מערכת החשמל, וכדומה.

מה הם הסיכונים העיקריים של עיסוק זה?

- החצרן משתמש במידה רבה בחומרי ניקוי, צבעים, ממיסים, וכימיקלים אחרים, אשר יכולים לגרום לבעיות בריאות. אחדים מהם מהווים סיכון שריפה.
- בזמן ביצוע עבודות ניקיון החצרן חשוף לאבק, אדמה ופסולת מסוגים שונים. אחדים מהם יכולים לגרום לפגיעות בריאותיות (כגון שברי זכוכית) ולהוות סיכון בריאותי כאשר נושמים אותם או נוגעים בהם.
- החצרן עשוי לטפל במשאות כבדים וגדולים, ולבצע תנועות חוזרות ונשנות בתנחות גוף בלתי-נחות, מה שעלול לגרום לפגיעות ועם הזמן גם לכאבי גב, ידיים וזרועות.
- חצרנים המבצעים חלק מעבודתם מחוץ לבית עלולים לסבול מפגיעות (כגון – דקירות ופציעות, החלקה, נפילות...) ומבעיות בריאותיות הקשורות בחשיפה לחום, קור, קרינת שמש, וכו'.

נערך ע"י צוות מומחים בראשותו של פרופ' דונגי

סיכונים תעסוקתיים

סיכוני תאונות

- 1
- 1
- 1
- 2
- 3 4
- 4
- 4
- 4 5
- 6 7

נפילות בגלל שימוש לא תקין בסולמות.
נפילה בעת נשיאת משאות כבדים.
נפילה או החלקה במישור (על גבי בוץ, קרקע לחה, דשא, גבנוני קרקע, וכו').
התהפכות או נפילות מטרקטורים, מיכלים ממונעים אחרים או מפלטפורמות הנגררות ע"י טרקטור.
פגיעות גופניות קשות בגלל היתפסות של חלקי בגדים בתוך מכשור חקלאי ממונע בזמן פעולתו.
תאונות הקשורות בכלי גינון (מכסחת, מגזמות, מספריים, קלשונים, מגרפות, משדדות, מעדרים וכו'), כתוצאה מהחלקה של המכשירים, חוסר ערנות, דריכה על כלי גינון זרוקים, וכדומה, שכתוצאה מכך יכולים להיגרם שריטות, פציעות, דקירות, צביטות, קטיעת אצבעות, ועוד.
דקירות ושריטות ע"י צמחים קוצניים, קקטוסים, וכדומה; לעתים, בעקבות הזדהמות הפצעים יכולה להיגרם הרעלת דם.
פציעה כתוצאה מנתזים מעופפים, שנוצרו כתוצאה מעבודה עם ציוד גינה מכני ממונע, כולל פגיעות בעיניים, היכולות להיגרם גם ע"י ענפים.
מכות חום, כתוצאה מעבודה ממושכת בשמש ובטמפרטורות סביבה גבוהות, היכולות לגרום גם להתייבשות.
התחשמלות, כתוצאה מיצירת מגע בין צינורות מתכת ומוטות מתכת ארוכים לבין קווי מתח חשמלי נמוכים יחסית, או ע"י מגע של מי השקיה בקו מתח חשוף, או תוך כדי עבודה בכלים חשמליים בעלי בידוד חשמלי לקוי.
שפיכה של חומצות (לדוגמה: חומצה חנקנית המשמשת לחיטוי כלים) או כימיקלים קורוזיביים אחרים על העור, או הבגדים, או לתוך העיניים, וגרימת כוויות כימיות, צריבות, פגיעות בעיניים, וכו'.
הרעלה חריפה, מבליעה מקרית או נשימה תאונתית של חומרי הדברה או כימיקלים חקלאיים אחרים.
עקיצות חרקים, כדוגמת דבורים, צרעות ועקרבים; הכשה ע"י נחשים; נשיכות ושריטות של כלבים, שכתוצאה מהן נגרמים פצעים, נפיחויות, הרעלה מקומית או כללית, וכו'.
פציעות ושברים (כולל הרנייה), כתוצאה מתנועות מאומצות מרובות בעת הרמה, משיכה או דחיפה.

- 4
- 4 5
- 4

סיכונים פיזיקליים

חשיפה לרמות גבוהות של רעש בזמן עבודה עם ציוד ממוכן – מכסחות, מסורים חשמליים, וכו'.
חשיפת יתר לאור שמש, הגורמת לכוויות ומכות חום ולשיזוף יתר, שבעקבותיו יכולות להתפתח מלנומות (עקב החשיפה לקרינה אולטרה-סגולה).
מכות חום ו/או קור.
סכנות הצטננות, עקב עבודה ברוח וגשם, או כתוצאה מהזעת יתר בקיץ.

- 8
- 4 8
- 8

סיכונים כימיים

הרעלות כרוניות כתוצאה מחשיפה מתמשכת, לעתים לפרקי זמן ארוכים, (באמצעות נשימה, בליעה, או ספיגה דרך העור), לכימיקלים חקלאיים שונים, המכילים מתכות כבדות (כגון: קדמיום, כספית, עופרת, ארסן,...), חשיפה לפסטיצידים (חומרי הדברה) למיניהם (קוטלי חרקים, קוטלי עשבי-בר, קוטלי פטריות, קוטלי נברנים, וכו'), לפחמימנים פוליציקליים, דטרגנטים, דשנים, פלואורידים, נפט ומוצרי, חומרי יסחה, שמנים, ממיסים-אורגניים, סידן-ציאנמיד, ניקוטין, חומצות חזקות, חומרי חיטוי ועיקור, ועוד...
דלקות עור (דרמטיטיס) ופגיעות אחרות בעור, כתוצאה ממגע ממושך עם כימיקלים חקלאיים או ממיסים, או ע"י השפעות מערכתיות הנוצרות בגלל נשימת כימיקלים.
סיכון מוגבר של נזק לעור שנוצרה בו רגישות יתר כתוצאה מחשיפה לכימיקלים, או בגלל חשיפה לאור השמש (השפעות ציטופוטוכימיות).
גירוי של האף, הגרון, הריאות והעיניים, עקב שימוש יתר בצבעים, ממיסים, חומרי ניקוי וכו'.

סיכונים ביולוגיים

- 8 חשיפה לפטריות: פטריות יכולות לגרום לתגובות של רגישות יתר (היפרסנסיטיביות) כתוצאה מאנטיגנים פטרייתיים הננשמים ביחד עם האבק תוך כדי העבודה; נכללות כאן בדרך כלל פניאומוניטיס (דלקת ריאות) עם סימפטומים אסתמטיים.
- 4 חשיפה לצמחים רעילים ו/או אלרגנים, היכלים לגרום לדרמטוזות ולאלרגיות.
- מחלות פרזיטיות הנגרמות ע"י עקיצות של קרציות, קרדיות, אקריות וכו', כמו לדוגמה "גירוד הקש" (straw itch) הנגרם ע"י רימות החודרות דרך עור פצוע (לדוגמה: מחלות הנגרמות ע"י תולעי-סרט; אסקאריס; וכו'); במקרים מסוימים האינפקציות יכולות לגרום להשפעות ניורוטוקסיות ולשיתוק.
- 4 עקיצות ונשיכות הנגרמות על ידי חרקים, נברנים, וכדומה.
- חשיפה לעובשים: יכולים לגרום לאלרגיות של העור.
- נשימת אבק, אבקת צמחים, שמנים, אדים, וכו', שמוצאם הוא צמחי, גורמת אצל אנשים רגישים קוצר נשימה, קדחת-השחת ואסתמה.
- 4 הזדהמות של פצעים פתוחים עקב מגע עם זבל, הפרשות של חיות וציפורים, פרזיטים, חרקים, תולעים, חיידקים, נגיפים, ריקציות וכדומה, הגורמים לאינפקציות מקומיות או כלליות, כולל טטנוס, גחלת (אנטראקס), ועוד.

בעיות ארגונומיות, פסיכולוגיות וחברתיות

- 9 פגיעה כתוצאה מתנועות רצופות, חוזרות ונשנות, או ממאמצי יתר.
- 9 כאבי גב ובעיות שריר ושלד אחרות הנובעות ממאמץ יתר ומיציבה לא נכונה תוך כדי הרמה והזזה של משאות כבדים.
- 9 סחיבה של משאות כבדים עלולה לגרום לכאבי גב ולפצעים של הלוחיות (הדיסקוסים) שבין החוליות של עמוד השדרה.
- 9 אפשרות של התפתחות רגישות ספציפית, חיובית או שלילית, לריח מסוים.
- 9 לחץ פסיכולוגי, המתפתח כתוצאה מאי שביעות רצון מהעבודה, והנובע משעמום, חדגוניות ושכר נמוך.
- 9 יחסים אישיים בעייתיים בעבודה, עם העמיתים ועם הממונים, וכדומה.

רשימת אמצעי המניעה

- 1 יש לנעול נעלי בטיחות עם סוליות מונעות החלקה.
- 2 בזמן העבודה במכונות ממונעות יש לוודא שבגדי העבודה יהיו צמודים לגוף. יש להשתמש בכיסוי ראש נאות.
- 3 יש להקפיד על שמירת כללי הבטיחות הנאותים לעבודה בצידוד גינה רגיל ו/או ממוכן.
- 4 יש להשתמש בבגדי עבודה המותאמים לאופי העבודה בשדה, כולל כיסוי ראש מותאם, משקפי מגן, אטמי אוזניים, כפפות, נעלים גבוהות, וכו'.
- 5 יש להקפיד על שתייה מספקת בזמן עבודה בתנאי חום יתר בשדה למשך פרקי זמן ממושכים.
- 6 אין לשאת מוטות מתכת ארוכים כשהם מאונכים, ובמיוחד לא בקרבת קווי מתח גבוה נמוכים יחסית.
- 7 יש להזמין חשמלאי מוסמך לבדיקה ולתיקון כל ציוד חשמלי לא תקין או החשוד ככזה.
- 8 יש להתקין מערכת איוורור-פליטה יעילה למניעת זיהום אוויר; בעת הצורך יש להשתמש בצידוד מגן אישי להגנת הנשימה.
- 9 יש להדריך את העובד בשיטות הרמה נכונות של משאות ועבודה בשדה בתנחות נאותות.

מידע מקצועי נוסף

שמות נרדפים (חליפיים):

גנן; מטפל; מפקח; משגיח; מנהל משק הבית; סוכן הבית; עובד החצר; עובד תחזוקה; שומר.

הגדרה ו/או תיאור העיסוק

מבצע עבודות תחזוקה/טיפול שוטף בחצרים של מפעלים תעשייתיים, מסחריים או ציבוריים (ולעתים גם פרטיים) תוך שילוב של אחת או יותר מהפעילויות הבאות: כיסוח דשא; גיזום ויישור צמחייה בשוליים של ערוגות, מעברים וקירות, באמצעות כלי גינון שונים; גיזום שיחים ועצים על מנת לעצבם וכדי לשפר את הצמיחה ולסלק פסולת של עלים, זמורות וענפים, תוך שימוש במזמרה, מגזמה ומסור. מפזר דשנים ומרסס פסטיצידים על מדשאות, שיחים ועצים. מגרף במגרפה את העלים ואוסף אותם בתוך שקים או שורף אותם. מנקה את החצר ואוסף את הפסולת באמצעות מטאטא או מקל מחודד. שותל עשב, צמחים, שיחים ועצים, תוך שימוש בכלי גינון. משקה את הדשא ואת השיחים. לעתים מתקן וצובע את הגדרות, השערים, הקירות, השבילים ומבני העזר, תוך שימוש בכלי נגרות ובניה. יכול לטפל בניקוי תעלות ניקוז ומעברי מים. עשוי לבצע פעולות תחזוקת קרקע באמצעות טרקטור המצויד באביזרים המתאימים. לעתים עוסק בהשחזת כלי גינה, וכן בביצוע תיקונים קלים של ציוד, כגון מכסחת דשא או ציוד לפיזור דשן, תוך שימוש בכלי עבודה ידניים או בכלי יד חשמליים מיטלטלים (לפי: – GROUNDSKEEPER, INDUSTRIAL COMMERCIAL DOT. יכול לבצע פעילויות תחזוקת בית שונות, כמו צביעה, שרברבות, תיקוני מערכת החשמל, וכדומה (לפי JANITOR DOT)).

תעסוקות דומות ו/או ספציפיות

אב-בית; איש/עובד תחזוקה (מבנים וחצר); מדביר מזיקים; מדביר עשבי-בר; מדריך חקלאי; מומחה לתורת הגינון (הורטיקולטוריסט); מורה/מדריך לגננות; מנהל בית; נהג-חצרן; עובד/פועל חקלאי; עובד/פועל ניקיון; שומר; שוער.

מטלות

איסוף; ביצוע; גידול; גידור; גיזום; גדיעה; גיפור; גירוף; דילול; דישון; הדברה; הובלה; הכנה (קרקע, מצע, ערוגות, שבילים,...); הסעה; הפעלה (מכונות,...); הרכבה; השחזה; השקיה; התקנה; זיבול; זריעה; חיתוך; חרישה; טיפוח; טיפול; טעינה ופריקה; יישור; כיסוח; כריתה; מיון; נהיגה; נטיעה; נכוש; ניסור; ניקוז; ניקוי; סילוק (פסולת,...); עידור; עישוב; עיצוב; עקירה; פיזור (זבל; דשן,...); פיתוח (זנים משופרים,...); צביעה (גדרות,...); קטיפה; קילטור; קיצוץ; ריסוס; ריצוף (שבילים,...); שימוש (ציוד, כלים חקלאיים; כימיקלים,...); שריפה; שתילה; תחזוקה; תיקון (מערכות שרברוב, חשמל,...); תכנון; תצוגה.

ציוד עיקרי הנמצא בשימוש

כלי גינון ידניים (כגון: את, בדיד, דקר, חפרור, חרמש, כף, מגוב, מגל, מגרפה, מזלג-גינון, מזלף, מזמרות, מזרעה, מחרר, מכוש, מכסחת-יד, מנכש, מספרי גינה, מסורים, מסמון, מעדר, מפזרת, מקצה-דשא, מריצה, מרסס, משדד, סכיני-גינה, צינורות, קלשון, שעון מים, וכו',...).

כלי גינון ממונעים (כגון: מכסחת חשמלית, קלטרט, טרקטור ננסי, מסור-שרשרת, מרסס-מוטורי, קלשון חשמלי, וכו',...), כלי עבודה ידניים (פטיש, צבת, פלס, וכו'), כלייד חשמליים מיטלטלים (מקדחה, דיסק, רתכת,...).

מקומות עבודה בהם העיסוק שכיח

גנים ופרקים ציבוריים, תעשייתיים, מסחריים ופרטיים; חממות; מפעלי תעשייה; רשויות מקומיות.

הערות

אם החצרן עוסק גם בעבודת גינון הוא צפוי גם לסיכונים התעסוקתיים של הגנן (ראו גיליון הסיכונים של "גנן").

מראי מקום

1. מדריך לסיכונים בריאות ובטיחות בתעסוקות ובמקצועות שונים, מערכת הבריאות: חלק א – גנן.
2. Guide to Health and Hygiene in Agricultural Work, ILO, Geneva, 1979.